

Když tedy již sama přirozená povaha vědecká svádí vědecky činného právníka k metodě nomothetické, stává se nebezpečí tohoto psychologicky pochopitelného sklonu tím větší, když jeho speciální věda uvádí se methodicky v zásadní spojení s vědou jinou, jejíž metoda jest naprosto protichůdnou právnické. To činí ti, kdož zastávají sociologický směr v právní vědě (hlavně veřejnoprávní), žádají „sociální nazírání“ na právní instituty, nespokojují se jednoduchými, avšak za to logicky přesnými právníckými pojmy, nýbrž volají po „prozkoumání“ a „prohloubení“ těchto pojmů se stanoviska sociologického atd.

Tento směr značí dle mého skromného úsudku imminentní nebezpečí pro další zdárný vývoj právní vědy, pročež myslím, že nelze vhodněji ukončiti tuto kapitolu než protisociologickým heslem: Právníku, zůstaň tím, čím jsi, t. j. p r á v n í k e m !

Příspěvek k výkladu zákona o zachování jazyka českého z r. 1615.

Napsal *dr. J. V. Šimák.*

O pověstném sněmu r. 1615 vydán byl i známý artikul o zachování jazyka českého. Má již svou literaturu (Zíbrt, Bibl. IV., str. 167, č. 3019 až 3029, č. 3027 však na udaném místě v Hlasu N. se nenalézá), ale budí dodnes úvahy i polemiky, neboť není dost jasný a má v sobě i záhady. Nelze si mysliti vážnější sebeobžaloby stavovské, a přece výsledky nebyly nijaké; pro budoucno zní artikul velmi ostře, takže bývá uváděn od některé strany za dokument kulturní nesnášlivosti. A zas často je odsuzován jako jalová, frivolní tiráda bez podstatného významu. Čím vlastně měl býti?

Podstatný výklad zákona toho podal již Gindely (Děj. č. povstání I., 97—101), že jedná se tu o věc převahou politickou, aby bylo omezeno nabývání inkolátu, a že objasnití možná článek ten pouze z okolností, které ho provázely. Jest pak dále třeba uvědomiti si, že stejný zákon vydala si r. 1609 — po odtržení od Čech — i Morava, a že Čechové namnoze jen příkladu moravského následovali. A jeví se též novějším kritickým probíráním událostí z těch let, že stavové čeští, při všech svých vadách a chybách, přece nebyli tak neschopni a špatni, aby jich neúspěchy bylo lze vysvětlovati jen jejich egoismem a krátkozrakostí. Úplně zákon z r. 1615 vysvětliti — není ještě možná. Nesnáze plynou z formální stránky

i z věcné. Sněmovní písemnosti nejsou ještě vydány a text, jež máme pouze u Skály I. a v tišt. artikulích, trpí chorobou své doby, rozvlácností a nepřesnou stilisací. Krom toho neznáme dosud dobře okolností, ze kterých a pro které usnesení stavovské vyplynulo.

Proti komu čelí vlastně zákon? Proti Němcům? Vskutku mluví na jednom místě o Němcích, dosazovaných na fary a školy, a na druhém, na závěrku, zapovídá Němcům, v městech nazývati se „obcí německou“. Také sotva který jazyk jiný mohl ohrožovati existenci a práva řeči domácí. Ale všude jinde nařízení zmiňuje se jen o *cizozemcích*.

K poznání, zdali opravdu ohrožen byl jazyk český v ten čas, a jak, schází monografie o národnostních poměrech v zemích našich v době předbělohorské; krom studií Z. Wintera o Praze a městech královských nemáme práce podobné o venkově, ač materiál je hojný a problém lákavý. Mapka germanisace v rozl. obdobích dojistá by byla pomůckou neocenitelnou.

K jedné otázce lze odpovědět hned nyní kladně, ač nikoli všeobecně. Možná zamítnouti mínění nedoložené, avšak stále kolující, že germanisace předbělohorská byla výsledkem a zas i účelem reformace; vždyť germanisováno bylo stejně i se strany protireformační. Arci lze připustiti, že náboženská dohoda s Němci učinila germanisaci možnou, ježto zmizelo nepřátelství národní, že přílišný náboženský zřetel odvracel pozornost od důsledků národních, konečně, že reformace tam, kde Němci již byli, značně je posilovala. Jinak však šíření se německého živlu, zvláště po vsích a v nových koloniích na horách (sklářů, horníků, papíren etc.) jest, jako ve XIII. stol., povahy *ryze hospodářské* a prýští ze snahy po intenzivnějším vykořisťování ladem ležící půdy a po snazším výdělku. Pro víru by se k nám z Němce lidé nebyli stěhovali; tam měli více méně volnost, u nás mohli se nadíti nesnází. — Také o této kolonisaci postrádáme dosud soustavné studie.

Prý také česká šlechta ráda přijímala Němce z krajín evangelických mezi sebe, aby měla v nich posilu proti dvoru ve snahách svých politických a náboženských. Mínění toho bylo by ovšem potřebí dříve dokázati. Probíráme-li tituláře z let ok. 1600 a srovnáváme-li potom podle místopisných pomůcek (Sedláčkova Míst. slovníku a Hradů), pokud půda svobodná přecházela v cizí ruce, jeví se tato ztráta ku podivu menší, nežli by se čekalo. Národní škoda se zmírňuje i tím, že proměna držby se děje většinou v území již poněmčeném. Přirůstá sice stále rodů německých a to měrou povážlivou — Čechů se jmény německými je nevelký zlomek — ale toto nebezpečí hrozí jen městům, poněvadž daleká většina této šlechty je drobné zemanstvo úřední, manské a z erbovních měšťanů, jež statků zemských vůbec nemá.

U některých rodů německých jest patrné, že nebylo možná v XVI. stol. brániti jim v nabývání inkolátu a v zakupování půdy i v končině české. Buďto byly již v Čechách ode dávna usedly, nebo přestěhovaly se z vedlejších zemí, nebo nobilisovány z domácího obyvatelstva. Tak Bibrštejnové, od XIII. stol. na Frydlantě a Liberci, v XVI. stol. nabývají Děvína a Kcsti; stejně Fictumové, Hardekové, Schleinitzové, Tetourové, Trautenbergrové,

z Walsee a j. trvají v zemi od XIV. až XV. stol., z rodů rytířských na př. Elsnicové, Hozlaurové, Kelblové, Knoblochové, Planknarové. Z nich některé osoby i větve se i počestily.

V XVI. století nově přibyli — ale jen do krajů německých — z významnějších rodů ku př. r. 1515 na Děčínsko Solhausové z Míšně, 1526 z Büнау odtudž, 1530 Jandorfové na Trutnov, 1556 Oppersdorfové na Dub ze Slez, 1558 Rädernové z Lužic na Frydlant, později Hoffmannové z Grünbüchlu ze Štýrska a Mehlové ze Střelice z Lužic na Grabštejn, Müllnerové z Mülhausu z Falce na Mimoň, Starschedlové, Fünfkirchnerové, Kolonové z Felsu a j. Trvaleji v českých územích (pokud lze vyhledati) zakoupili se pouze Ungnadové ze Suneku z Kranjska r. 1534 na Hluboké, Stubenberkové (ze Štýrska) r. 1546 na N. Městě nad Medhují, Kurzbachové z Trachenberka (ze Slez) na Rabí r. 1549, r. 1554 na Helfenburce, Thurnové (z Korutan) r. 1561 na Lipnici. Okolnosti však ukazují, že toto zcizení české půdy sotva mělo následkem nebezpečnosti germanisace. Ano i tam, kde vskutku v českém kraji provozována byla německá kolonisace vsí (jako na Kostecku, Rohozecku, M. Skalsku), němečtí osadníci ve druhé, třetí generaci se počestovali.

Podobá se tedy celkem, že — nehledíme-li k městům — zákon o zachování jazyka českého r. 1615 neměl *hlavní* motivaci svou v obavách o jeho existenci.

Dí se v zákoně, že „vždy více do země cizinců přibývá, usazují se, své živnosti a obchody vedou, *velikých statků* docházejí, *na ouřady rozličné obzvlášť v městech*, městečkách, mnozí neumějíce tří slov českých a práva tohoto království povědomi nejsou, *dosazování* bývají. Na kollaturách, kde žijí přirození Čechové, dosazují se *kněží cizozemci, jazyka českého ne- užívající . . .*“ Úvahy hořejší a tato místa zákona dávají tušiti, že artikul z r. 1615, třeba nepopíráme jeho význam národnostní, vedle toho a větší měrou má tendenci *politickou* a — třeba skrytě — i *náboženskou*, a to nikoli proti cizozemcům samým, jako proti vládě.

Vzpomeňme, že na sněmě r. 1615 právě se svádí první veliký zápas vlády, hledící se zbaviti následků bouří r. 1608—1611, s vítěznými dosud stavy, a že vládě v zoufalém, na vše odhodlaném úsilí inkolát cizinců dával řadu spolehlivých spojenců.

Sestavil jsem soupis osob (i právních), kterým od r. 1526—1615 dostalo se v Čechách inkolátu. Nalezneme jména jich ve „Sněmech“ a pak v orig. listech přiznavicích k zemi, od osob těch složených k deskám zemským, nyní v archivu zemském. *) Obé se navzájem doplňuje; listů přiznavicích nemáme před r. 1541 a zase „Sněmy“ neuvádějí všech propůjčení inkolátu. Možno, že počet pro dobu před r. 1541 není úplný a lze výminky připustiti i pro pozdějšek, ježto zase přiznání některých osob, uvedených ve „Sněmech“, v archivu scházejí. Někdy přijetí se stalo dříve, přiznání později, tu položil

*) Upozornili mne na ně a propůjčili pp. koll. dři Krofta a Novák J. B., jimž upřímně děkuji.

jsem jméno k roku přijetí. Absolutní jistoty není konečně potřebí, ježto běží o čísla poměrná.

V pravém sloupci umístěna jsou jména osob, o nichž *výslovně* jest řečeno nebo známo, že byly ve službách dvora či vlády, neb aspoň, že došly inkolátu na přání a přímluvu královu. V levém sloupci poznamenáni ostatní, o nichž zápis nic takového nepraví.

1526 2 pp. Büna u z Míšně, kteří
koupili r. 1515 Děčín.

1530

Křištof z Jandorfa, král. úř.

1541 Jindř. z Wildpachu na Kra-
lupech.

1543 5 bratří z Büna u.

1544 Kryštof hr. z Tarnova na
Roudnici (z Pol.).

Hendrych z Mattic.

1546 Vclf ze Stubenberka na N.
Městě nad M. se 4 syny,
přizn. 1548.

Křištof z Berbirsdorfu se
2 syny.

1547 Arnošt falckrabí Rýnský, arcib.
Salcburský, přiz. 1549.

1548 Jiří a Hanuš z Czirn.

1549 2 bratří Hartyšové z Hartyše
(kdyby koupili statek).

1552 Vclf Rylke z Lindy.
3 bratří ze Stansdorfu.

1553 Jiří Kreisstan z Kreisstanu.

dr. Lud. Šradin z Šorndorfu, dvor.
rada.

Ludv. Tobar z Ecnfeldu, cís. rada,
dvořenín arc.

Otto z Neudecku, cís. rada.

1554 Fridrich z Lenu.

Volf Štamperger z Štanpeigu.
Volf Gyglingar z Kneisel-
steina.

Lorenz Gyglingar z Kneisel-
steina.

1555 Kryštof Karlovic z Karlovic.

1556

Florian Griespek z Griesbachu, král.
rada.

1558

Ondř. Teywl, štolmistr arc. Ferdi-
nanda.

Julius z Hardeka, cís. truksas, rada.

Ondř. Gallus z Galli, lékař arc.

1559 Jan Stansdorf ze Stansdorfu.

- 1561 Kryštof Moric z Felsu.
Mik. z Salmu.
Dominik Winar z Meranu.
- 1564 Balt. Prog z Sybenhyrtu.
Jan Leitold Gecz z Geczowa.
Mik. z Karłowicz.
Kryštof Zedwicz s 9 syny.
Ondř. Khyn z Khynu.
Kryšt. Dornham z Dornhamu.
- 1565 Rudolf z Karłowicz.
- 1571 Jiřík z Berbirsdorfu.
Urban Pfefferkorn z Ottopachu.
- 1572 Jindř. Gravinger ze Saleka.
- 1575 Jan Tuchar z Severova se
2 syny.
Kašpar z Schönberka.
Štěpán z Eicinku, přízn. 1579.
Jindř. Pfefferkorn z Ottopachu.
Jan Precht z Rotmberka.
Günther z Bünu, úř. ná Blank-
štejně.
Jul. z Salmu.
Jiř. Fink z Finkensteina.
Jiří z Rogendorfu.
- 1577 Flor. Pravětický z Radvanova.
- 1578 Jan z Šenberga.
Jiří z Šenberga.
- 1579 Mik. Fictum z Eckstetu na
Hoře sv. Kateřiny.
Hanus Tuchar z Severova.
Kryštof z Lindneru.
Jan Jiří Purgstaller z Purg-
stallu.
Hylmar z Quernheimu.
- Herrmann Igl, rada, něm. sekretář.
Martin Mamminger z Logu, arc.
kuchmistr.
Kašpar z Felsu, komorník arc. Karla.
Jan Griespek z Griesbachu, slu-
žebník arc.
Jan Wellinger z Fehynku, rada.
arcikn.
Ambrož z Thurnu, rada arcikn.
Franc z Thurnu, hofmistr arcikn.
Adam Hohenwarter, král. kráječ.
Scipio z Archu, rada.
Balt. Batthyany, služ.
Ludv. Ungnad ze Sunneku, mar-
šálek dvoru král.
- Lad. Banffi, komor. král. truksas.
Pavel Banffi, bratr jeho.
- Kašpar z Ladronu, cí. rada.
Jindř. Mannstein z Puppenheimu,
fořtmistr v Pardubicích.
Tom. Leštinský z Podhajic, úř. nad
hajnými.
Kryšt. z Althanu, rada dvor. se
2 bratřími, dvořany.
Jan Vilém z Rogendorfu, maršálek
a hofmistr v Rak.
- 2 pp. z Harrachu, cí. radové.
- Ditrich z Švendy, cí. jagrmeistr.
Daniel Avostalo de Sala, cí. pau-
mistr.
Mich. Kastner z Gynu, služ. v kan-
celáři.
Jiří Mehl ze Střelice, místokanclér.
Balt. z Salis na Dobříšově, hejtman
na Plané.
Mik. z Nostic, rada cí.

- 1580 Bernard z Tovarů.
Mich. Kremer z Kynigshofu.
Tham z Sebotendorfu, cís. pfenning-
meistr.
Jan Crato z Crafftheimu, cís. lékař.
Melichar z Rädern, cís. maršálek, na
Frydlantě a 3 bratří.
Pavel z Lidlova, cís. rada.
- 1581 Jiří z Šverinu.
Oktavian Spinule.
Jan z Manriku.
Adolf z Hogu.
Jak. Berweg z Kunwaldu.
- 1582 Jan z Žerotína.
- 1583 Pp. z města Jihlavy.
Balt. Šinovic z Ungersberdu na
Fridnavě.
Desid. Labbe, Dr. práv.
- 1584 Vác. Strnad z Tryskovic na
Pitkovicích.
- 1585 Jan Jetřich z Žerotína na Smi-
řicích.
Jiří st. z Karlovic, na ten čas
v Magdeburce.
Haubold ze Starschedlu.
Frant. z Salis.
Hekt. Weis z Mifflingu, přízn.
1589.
- 1587 Barbora z Breitenbachu.
- 1588 Šim. Ungnad z Suneku na
Bernsdorfě a Hymľštejně.
Vil. z Donína.
Ferd. z Oprštorfu na Častolo-
vicích a Týništi.
- Ferd. z Lokšan, rada arc.
Ferd. Albr. Hoyos, komor. arc.
Arnošta, přízn. 1585.
Pavel Sixt Trautson, dvor. rady
presid. místodržící, přízn. 1585.
z Herbersteina, cís. úř.
Jan hr. z Rozdražova, hofmistr
arciv. Alžběty, ovd. král. franc.
Jiří Pruskovský z Pruskovic, na
Bílé a St. hradě, cís. rada.
Daniel Pilgram z Pilgramu, cís.
hejtman na Krupce.
Melichar z Preytenbachu, dvor. rada
a kuchmistr.
Jul. Caesar Gonzaga, cís. orator.
Hans Albert z Princstanu, cís. úř.
Balt. Trautson, rada arc. Fda.
Volf Arnošt z Wiršperga, dvor. rada,
nejvyšší nad rejthary.
Sebald z Plauen, rada cís. kom.
v Rak.
Michal Keck z Šwarcbachu, cís.
paušraibr hradu Praž.
Porfirio Bosso, cís. kamrdýnr, přízn.
1586.
Frid. z Žerotína na Židlochovicích,
cís. rada.
Kašp. Bernaur z Felburgka, cís.
kamrdýnr.
Vil. z Oprštorfu na Heřm. Městci,
Kozlí a Slavěticích, komor. arc.
Max.
Jiří z Oprštorfu, cís. kraječ.
Ferd. Geyer z Osterburka, cís.
truksas, přízn. 1589.

1589

Mik. z Nostic na Tesavě, cís. rada.
Jiří Perger z Pergu, exped. v kanc. č.
Bartoloměj z Pergu, bratr jeho.
Edward Kelley (alchymista).
Marek Lidl z Lidlova a v Čírníku,
cís. rada.

1590

Konrad Mayer z Poksdorfu, hejtm.
nejv. purkrabství.
Alfons Montecucoli, cís. mundšenk a
štolmistr arc. Alžběty, král. franc.
Jeron. z Kaprýn, cís. kamrdýnr.
Bart. Quarinon, MDr. životní cís.

Mauric Stromer, MDr.

Damian z Psychsdorfu na
Kálku.

Henr. Kurzbach z Trachem-
burka.

1591 Jách. sv. p. Malcan

Zikm. Belvic z Nostvic na
Liběchově a Střenicích.

1592 Frid. Šeflinger z Ryrsdorfu.

Jan Vác. Vencelík z Vrchovišť
na Třešti.

Jan st. z Horneka.

Kašp. Šveynych z Borova na
Kožlí.

Arkleb z Kunovic na Brodě Uh.

Jách. Metych z Čechova.

1593 Václav Procek z Cetně.

Pavel Procek z Cetně.

Albrecht Navoj z Důlného na
dvoře v Dobré Vůdě.

bratří { Křištof Šlivic ze Šlivic
a M. Vandresu.
Kašpar Šlivic
Melichar Šlivic ze Šli-
vic.

Kateřina z Ludanic na Č.
Krumlově.

bratří { Jetřich ze Starschedlu
Inocenc ze Star-
schedlu.

1594 Fil. Fanchelius z Banzu MDr.

1595 Andr. Schollius z Elsaufu MDr.

Mauric. z Sebotendorfu, cís. kraječ.

Lud. Kollaredo z Valsee, cís. komor.

Bart. Spranger, cís. kom. malíř.

Gabr. Streyn, cís. dvor. rada.

Vil. z Grumpachu, hejtm. kníž.
Bamberského.

Tom. Sonner, správ. úřadu nejv.
kuchmistra a kontrolor cís.

Pav. Zikm. z Grýnova MD1., lékař cís.

Tibur. Himelreich z Šorfenberku, cís.
rada a uher. sekretář; přízn. 1596.

- 1596 David z Logau.
Karel Ungnad z Suneku.
Jiřík Přepyský z Rychmburka
na Dřínovém v Mor.
- 1597 Albrecht ml. Meczerod z Meczerodu.
Seifrid z Rabnova na Ryčnově
David Neymair.
Kašp. Vil. z Minkwicz.
- 1598
- 1599 Abrah. Bok z Boku, saský rada
(přízn. 1606).
Max. z Černovic.
Joach. z Abšoczu.
- 1600 Tob. Šarfenberg z Lindenthalu na N. Dvoře a z bratří.
Jiří Vik z Vikova na Leitersdorfě.
- 1601 Mat. Stubik z Kynygsteina a
4 bratří.
- Lor. Šitter, cí. vrch. třicátník v St
Hradech Uh.
Jindř. z Logau, řádu sv. Jana, cí.
panatýr.
Karel Magno, cí. dvořenín.
Jeron. Bong, sekr. dvor. komory.
Jan z Serýnu, cí. kraječ.
Fr. z Nadasdi, cí. rada, štolmistr
v Uh.
Mik. Palfy z Erdödu, cí. rada,
komor. v Uh.
Jan Barvitijs, cí. rada, Dr. práv.
Jan Frid. Hoffman z Grynpuhu,
hofm. ve Štýr.
Volf Šebest. Hoffman z Grynpuhu.
Ferdinand Hoffman z Grynpuhu,
praes. kom.
Trnovanský z Ostřesan.
Petr Pavel z Grangie, cí. rosbereitr.
Jan Popp, cí. kamrdýnr, s 2 pří-
buznými.
Petr Rodter, cí. dvořenín.
Max Pertold z Saxengenu, služ.
cí. kom.
Jan Fil. z Berlichingen (na příml.
cí.).
z Bunsonu Jan, ingrossator.
Lad. Pethe z Hethes, cí. hejtm.
v Košicích.
Štast. Mošovský z Moravčina, cí.
truksas.
Kašp. z Milštejna, cí. hejtm. na
Brandýse.
Kašpar opat a konvent v Křesově.
Eraz. z Oderu, cí. proirzioner.
Ondř. z Lidlova, cí. služ., komisař
celní.
Jan Port z Arlsberka, na cí. příml.
Petr z Lindenthalu, cí. dvořenín.
Jeron. Puchfelder z Presott, cí.
lichtkammerer.
Kryštof Preg z Karlšperka, cí.
hejt. v Oseku.
Pankrác Preg z Karlšperka, bratr
jeho.
Kryštof z Burgsdorfu, cí. truksas.

- 1602 Jan Kergl z Karlšpachu na Mi-
rošově.
Ondř. Grosweyner z Weysen-
pachu.
Virgil Tandl z Egenfelda.
Hynek Kozlovský z Kozlova,
úř. na Kumburce a Veliši.
Havel Skočnodvorský z Špin-
burka.
- 1603 Kryštof z Fürstenberka a syn
Viatislav.
Řehoř z Bernic.
- 1604 Zach. Radešínský z Rade-
šovic na Radiměři.
Samuel Radešínský z Rade-
šovic na Radešíně a Mitrově.
Jonáš Poušt z Libštátu.
Kateř. Žofie falckraběnka a
2 sestry její, roz. kněžny
Lehnické.
Mich. Khal z Kalmansdorfu.
Jan a Petr Šenvicové z Un-
gersberku na Fridnavě.
- 1605 Pavel Šinovec z Ungersberdu.
Volf Ziegler.
Meckbach (z Branib.).
- 1606 David z Logu.
Mart. Kraus.
Dan. Kraus a 3 synové.
2 bratři z Boku.
- 1607 Ondř. Hoffman z Grynpichlu.
- 1608 Kryštof z Donína.
- 1609 Hendrich Stvclinský.
Šimen Weisman MDr.
Jan Neumeier z Windenwertu.
3 z Kotwicz.
Vác. z Radostína na Ostrově.
- Karel z Lichtnštejna, cí. t. rada.
Kunrat Meynel z Hinšpachu, na
cí. příml.
- Jan Bern. Fünfkirchner z Fünf-
kirchu, rada dvor. kom.
Kašpar z Logu, cí. hejt. na Cho-
mútově.
- Kašpar Rucký z Ruc, cí. komorník.
Zikm. Bathory, býv. kníže Sibiňský.
Jan Tonner z Truppachu, cí. rada.
Ondř. Šobloch z Lindavy, cí. rada.
- Jiří Prentler, cí. úř.
Volf Unverzagt, praes. dvor. kom.
Št. Caretto, úř.
kníže Gonzaga.
Mollart.
Martinelli.
- Fil. Lang z Langenfelsu, cí. kom.
Boh. z Náchoda, cí. mundšenk.
Jiří z Hohenlohe, cí. rada.
3 pp. ze Strahlendorfu.
Jan Dyenberg, cí. dvořenín.
Octav. Roboreta, cí. lékař.
Jan z Černhausu, vál. rada.
Štěp. Šmid z Freihofu, cí. úř.

1610	2 Hockové. Lazar Henkl z Donnersmarku. Jak. Kurz ze Senftenova.	Alex Debner, lieutenant. Rietman, rada dvor. kom. Ehrenpreis, úř. cís.
1611	Abrah. z Donína na Vartmberce. Frid. Langbach z Limberka.	Volf Zik. z Lozinsteinu, cís. rada. Andres Mayhe, lieutenant.
1612		Frid. Rucký z Ruc. Gotfr. Hertl, cís. rada. Pavel Michna z Vacinova, sekret. 5 Fruhweinů, cís. služ.
1613		Frid. z Černhausu, cís. rada. Jerger z Tolletu, cís. rada.
1614	Vratisl. z Fürstenberka.	Karel Han. z Donína, luž. vojt. Jan Mat. z Glauchova, rentmistr. Eraz. ze Starhemberka, cís. úř. Jan Gerger z Tolletu, cís. hofmistr. Karel Gerger z Tolletu.
1615	Jeron. z Nostic. Adam z Penczigu. Jiří z Viršperka. Khynik z Khynikfeldu. Kunrat z Amsteten. Landshutter.	Alex. z Oldenburka, cís. forstmistr. Ondř. z Ostešova, hejtm. křivo- klátský. Eisen z Lehrberku, rada nad appel.

Sečteme-li počet (město Jihlavu, klášter a p. čítám vždy za 1 osobu), objeví se výsledek tento:

Z doby králů Ferdinanda I. a Maximiliána II. (1527—76) přijato bylo osob 92 a z těch přičiněním dvora $25 = 27\%$; z doby Rudolfa II. (1576—1611) přijato bylo osob 226 a z těch přičiněním dvora $113 = 50\%$; z doby Matiašovy až po vydání zákona (1611—1615) přijato bylo osob 25 a z těch přičiněním dvora $18 = 72\%$.

Procenta tato by snad ještě vzrostla, kdybychom znali bezpečně osoby, u nichž není poznamenáno, jak dosáhly obyvatelského práva. Tak sotva lze mysliti, že bez vlivu králova ucházeli se o inkolát ku př. r. 1547 arcibiskup salcburský, r. 1561 Mikuláš Salm, neb osoby, jichž jméno ukazuje na původ vlášský či španělský, neb o jichž rodech víme, že prve nebo potom věrně sloužily dvoru, jako Dornheimové, Donínové, Fürstenberkové, Metzradové, Malcanové, Nosticové a j.

Patrně tudý, že v době pozdější, ne-li jediným, aspoň hlavním původcem cizí immigrace a nabývání inkolátu jejího byla vláda, a že od r. 1576 počet osob, jímž vláda opatruje v zemi právo, povážlivě roste.

Podle zřízení zemského noví tito obyvatelé měli se naučiti jazyku českému, ale nedbali, a vláda je v tom spíše podporovala. Dříve nebyl zjev ten tak nápadný, ale jeho zmáháním vzbuzena konečně pozornost stavů.

Rostlo nejenom nebezpečnoství jazyku, ale též postavení stavovskému. O většině osob, císařem protežovaných, lze za to míti, že byly katolíky; z nekatolíků sice mnozí — potom — dostali se dokonce v opozici proti vládě

(jako Thurn, Kolona, Frühweinové), ale přece a převahou osoby, císařem doporučované, bylo považovati za osoby vládní.

Od konce XVI. stol. zjednávání inkolátu pro cizince bylo patrně kusem vládního programu absolutistického a protireformačního. „Obyvatel“ mohl účastniti se sněmu, mohl dosíci úřadu; z nich vybírala vláda své nástroje v úřadech k protireformaci a jimi sílila šiky k chystanému útoku proti stavům. Tak jen nátlakem vládním dostali se na Moravu Dietrichsteinové, třeba vůbec neuměli česky, a víme, že hned Zikmund z Dietrichstejna chtěl se na sněmě uplatňovati pouze němčinou. Vskutku pak i v Čechách z těchto nových obyvatelů vyšli přední podpůrci vládní politiky, Donínové, Strahlendorfové, Fürstenberkové, Nosticové, Michnové a j.

Právě roku 1615, kdy sveden byl tuhý zápas mezi oběma stranami, končící se porážkou stavů — nepochopitelnou a nevysvětlitelnou —, zjednáno právo hned 12 osobám najednou. Mezi nimi je známý Ondřej z Ostešova, hejtman královský, tvůrce protireformace v N. Strašecím, jež tolik pokřiku v Čechách způsobila. Možná, že i na sněmu r. 1615 právě majoritou těchto obyvatelů vláda zvítězila.

Z přistěhovalců vládních v král. městech možná dosazování onino do rad „neumějící 3 slov českých“, jen pro svou víru a smýšlení; přece král. města měla svou volbu konšelů v rukou a sotva by toho dopouštěla, ale královský podkomoří nedbal návrhův a sázel konšely proti vůli obce i rad podle spolehlivosti vládní. Na to nářky z Moravy i z Čech přehojné.

Co se týče kollatur, je škoda, že zatím nelze zjistiti, kde se tato změna — rozhodně násilná — stala, a tudíž, co na žalobě pravdy. Že by podobojí vrchnost česká dosadila do české osady cizince, zejm. Němce, neznalého jazyka českého, za kněze neb učitele, jest absurdní. Že by učinila tak evangelická vrchnost německá, je málo pravdě podobno, právě že byl národní smír a z důvodů *náboženských* by nebyli dávali kněze, kterému by druzí nerozuměli; násilí mezi podobojími nelze pochopiti a bylo kněží dost. Vždyť právě vyloučili ze zákazu školy a kostely německé *nově založené, ač mohli proti nim obrátiti se nejvíce*. Aby sami na se evang. stavové ukládali pokuty tak veliké, je nemyslitelno.

Avšak *vnucování* kněží v té době lze předpokládati na straně *protireformační* a kněz katolický v ten čas spíš nalezen byl z cizinců, nežli domácích. K náležitému průkazu arci potřebí podrobného soupisu, ale ku př. katoličtí kněží Ratzinger, farář v Třebenicích r. 1614, Kemp, děkan podbrdský, Loderecker, far. v Praskolesích r. 1613 spíše jsou Němci nežli Čechové. Kapucíni a Františkáni v Praze vesměs, Jesuité většinou byli cizozemci, a užila-li jich vrchnost katolická, sotva vadilo jí, že česky mluví nedokonale. Také spolek protičeský, o němž se zákon zmiňuje, že členové jeho se zavazovali nemluvit česky, spíše nežli domácím hodí se kruhu cizích dvořanů, kteří z pouhé zpupnosti se vzpírali Zřízení zemskému, aby se učili jazyku českému, a to bez obavy, když ani panovník jazykem tím nemluvil.

Dáme-li zákonu z r. 1615 význam politickónáboženský, daleko lépe se vysvětlí, nežli z pouhého zřetele národnostního. Stavové tehdy buď již

věděli nebo tušili, že sněm se neskončí jejich úspěchy, a tudíž chtěli aspoň do budoucna omeziti příliv vládních sněmovních pomahačů. Přímou odeprítí inkolát, zejména přimlouval-li se císař, z pravých důvodů, bylo nesnadno: jazykový však zákon, proti němuž vláda nemohla se opírat, dával příhodnou záminku k vyloučení nepohodlných cizozemců na delší čas ze sněmů i z úřadů. Zřejmě, zdá se, mluví pro to prohibitivní opatření, aby cizozemský rod, i když se česky naučí, *do třetího kolena* nesměl míti úřadu; pro pouhou ochranu jazyka ustanovení této nemělo by smyslu.

Ani poslední odstavec, kde se zapovídá, aby Němci v městech nenazývali se obcí německou, poněvadž v Čechách jsou obce jen české, *nemá* vlastně tendence jazykové. Nikoli na německví, nýbrž *na politický* význam slova „obec“ klade se důraz; nemyslí se tu obec jako „*osada*“, nýbrž jako *příslušenství* všech k zemi. Přece bylo zjevno, že jest v Čechách množství osad ryze německých; a zákon by nemluvil o obci, nýbrž *o obcích*. „Lidé *obcí německou* (nikoli obcemi německými) se jmenují . . . ježto v témž království o žádné jiné *obci* (nikoli o obcích) mimo *obec českou* se neví.“

Dáme-li zákonu tento výklad, vysvětlí nám i okolnost, jež jinak byla by čirou frivolitou, že hned z tohoto zákona v nejdůležitějších místech, v Praze a jinde, připuštěny byly rušivé výjimky, a že zákon vyhlásil sněm, v němž po straně stavovské měli hlavní slovo sami Němci, Kolona, Thurn a Šlik.

LITERATURA.

Všeobecná část.

Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti. Napsali Dr. Jaroslav Bidlo, Dr. Ant. Boháč, Dr. Vratislav Černý, Dr. Václav Dvorský, Dr. B. Franta, Dr. Jiří Guth, Jan Hejret, Antonín Jiráek, Dr. Karel Kadlec Dr. H. Máchal, Dr. Zd. Nejedlý, Dr. B. Prusík, F. J. Rambousek, Dr. Josef Scheiner, Fr. Tábořský. V Praze 1912. Nákladem Jana Laichtera. Stran 777.

Konečně dočkala se česká a vůbec slovanská veřejnost díla, k němuž podnět byl dán na slovanském sjezdě v Praze r. 1908. Nadšení účastníci sjezdu, Rusové a Poláci, věnovali na dílo to skoro 4000 korun. Slovanské veřejnosti mělo se v krátké době dostati knihy, která by všestranně poučovala o všech větvích slovanských. Redakční komise usnesla se dne 11. ledna 1910, aby prvá část díla vyšla před Sofijským slovanským sjezdem, část druhá pak nejdéle do podzima r. 1910. Zatím však záhy seznáno, že úkol není tak snadný, a z různých příčin kniha uzřela světlo teprve na počátku ledna r. 1912. Ačkoli dílo vzrostlo na hezky velký svazek, zůstalo přece jen torsem. Všestranného obrazu o Slovanech jím nenabýváme. Schází zejména jedna z nejdůležitějších částí, stať, jež měla nás seznámiti